

VENIREA UNGURENILOR ÎN OBȘTILE SĂTEȘTI
DE PE VALEA RÂULUI DOAMNEI

GEORGE BACIU*

În localitățile din zona Vâlcei și Mușcelului au venit de peste munți, „ungureni”, încă din perioada supunerii Transilvaniei de către coroana maghiară. Aceste deplasări demografice din regiunile limitrofe ale Ardealului cu Țara Românească au făcut să se nască tradiția formării statului feudal Țara Românească în urma unui „descălecat” din aceste ținuturi, dar acest fenomen este, mai întâi, un curent de emigrare datorat unor cauze, cum ar fi: a) decretele regelui Ludovic de Anjou (1366) prin care confesiunea ortodoxă (cea română) era scoasă în afara legii, datorită prevederii că starea de nobil era condiționată la apartenența de catolicism; b) diploma leopoldină din 4 decembrie 1691 prin care se recunoșteau drepturile și privilegiile nobilimii maghiare, patriciatului săsesc și fruntașilor secuilor, românilor, majoritari, erau în continuare considerați „tolerați”; c) diplomele leopoldine din 1699 și 1701 prin care habsburgii atrăgeau la unirea cu biserica catolică și regimul de teroare împotriva celor care se împotriveau (Brașov, Sibiu, Făgăraș, Hunedoara); d) măsurile pentru popularea satelor luate de Grigore Ghica prin hrisovul din 14 mai 1750 care încuviințau pe emigranții ardeleni să se așeze în cuprinsul țării oriunde vor găsi locuri libere, să-și alcătuiască satele lor cu îndatorirea de a da dijmă și a face câte șase zile de clacă pe an la stăpânii moșiilor unde se vor așeza¹.

Cert este că în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea s-au înregistrat multe imigrări ale „ungurenilor” în județul Mușcel. Numărul acestora crescând s-au format sate întregi cu numele de „Ungureni”, altele îl adaugă la numele mai vechi al satului, dând naștere unor nume duble de sate: Berevoiești-Ungureni (localnicii, spre a se deosebi de noii veniți și-au zis Berevoiești-Pământeni). Alteori, satele întemeiate de ungureni poartă numele așezărilor de unde au plecat: sate cu nume de Galeș, Corbi, Rucăr se întâlnesc de o parte și de alta a Carpaților Sudici.

* Domnești, jud. Argeș.

¹Hera, Nicolae, Ungureanu Gheorghe, *Satul Stănești, județul Argeș*, Editura Litera, București, 1984, p. 41.

„Ungurenii se bucurau de scutire de impozite pentru primele șase luni, după care plăteau pe bază de ruptoare cu visteria, adică o sumă fixă prin înțelegere”².

Corbi. Începând cu sec. al XVIII-lea, structura demografică a Corbilor va fi radical modificată prin afluxul de populație din Transilvania, care se stabilește în zona sud-carpatică.

Cel mai de seamă sat de ungureni din județul Mușcel – spune Ștefan Meteș în studiul *Emigrări românești din Transilvania în sec XIII-XX (Cercetări de demografie istorică)*, Ed. Științifică, București, 1971 – este Corbi, datorită masivei afluențe de coloniști refugiați în veacul al XVIII-lea din Jina Sibiului³, ca urmare a persecuțiilor religioase declanșate prin Unirea cu Roma a bisericii ortodoxe din Transilvania.

„Temelia colonizării în satul numit Corbi, moșie a Episcopiei Argeșului, a fost pusă întâia dată de moșul meu Ion”⁴, preciza într-o jalbă adresată domnitorului Grigore Ghica, în 1825, monahul-cărturar Naum Râmnicănean.

Trecerea peste munți a jinarilor s-a petrecut la 1765, iar cauzele procesului de emigrare le aflăm din jalba protosinghelului Râmnicănean: „Strămoșul meu după tată, Ion din neamul militarilor din Jina al Mariei Tereza, împărăteasa Austriei, din cauza constrângerii Uniației, după ce mult timp s-au împotrivit militarii săi și împreună cu tatăl meu după trup, Bucur, cu toate că nu a învins și s-au dat ordin împărătesc, după reclama lor comună, ca acest corp de armată să rămână nesupărat în cele ale religiei lor, dat fiindcă s-au ivit unii vrăjmași și amenințatori ai vieții părintelui și unchiului meu, ieșind din țara lor, Transilvania, în Valahia, s-au așezat în județul Mușcel, lângă apa numită Râul Doamnei, în localitatea Corbi, unde, cu trecerea timpului s-au îngropat și unchiul și familia mea”⁵. Așezarea celor „o sută de familii” de jinari aici a fost determinată de intervenția „gospodarului moșiei Corbi”, Vlădica de la Argeș. „Întâmpinând, la Curtea de Argeș, o familie de jinari care intenționau să se stabilească pe o moșie cunoscută din Bărăgan, Vlădica le-a prezentat un tablou sumbru al zonei de șes « aflată-n calea tuturor oștirilor, bântuită de ciumă și holeră », în contrast cu perspectiva pe care le-o oferea moșia Corbilor...”⁶ Și Vlădica l-a așezat în jurul bisericii din Jgheab, dându-i hrisoave pe opt munți în schimbul unei dări de 6 lei percepute anual de la fiecare familie și a „ierbăritului în munți”, pentru care plata era făcută prin laptele prelucrat în cășăria de la Nucșoara, produsele fiind desfăcute de către arendașul moșiei mănăstirii în alte părți ale țării.

² *Ibidem*, p. 42.

³ Din Jina Sibiului ungurenii au emigrat în Vâlcea, la Vaideeni și în Mușcel, la Corbi.

⁴ Constantinescu, Grigore, *Corbi - Mușcel, monografie etnoculturală*, Pitești, 2006, p. 48.

⁵ Constantinescu, Grigore, *Corbi - Mușcel, monografie etnoculturală*, Pitești, 2006, p. 48.

⁶ *Ibidem*, p. 49.

Pentru că i s-a recunoscut rolul de conducător al unei mari colonii de români din Transilvania în diverse părți ale Țării Românești, moșul lui Naum Râmniceanu „a fost scutit de dări”, iar tatăl cronicarului a fost cinstit cu protopopia asupra tuturor coloniștilor români din cele 17 districte ale Țării Românești. Prin hrisov domnesc, Alexandru Ipsilanti fixa darea celor dintâi coloniști până la 12 lei anual, pentru fiecare familie. Ulterior, domnitorii, considerând pe coloniști de același neam cu românii localnici, au ordonat ca dările să fie una cu ale acestora.

Emigranții ardeleni stabiliți în Corbi reprezentau, conform Catagrafiei din anii 1773-1774 de la Moscova, o posibilă rezervă pentru formarea unor unități operative în eventualitatea unui conflict armat cu imperiul otoman. „*Într-un singur sat, Corbi-Muscel al Mănăstirii Argeș, au fost colonizați 154 de ungureni puși sub protecția feldmareșalului Rumianțev*”, se spune în catagrafia menționată.

Coloniștii ardeleni vor păstra particularități specifice în port, limbă, tradiții, obiceiuri, individualitatea lor păstrându-se până spre contemporaneitate. Numele unor familii arată proveniența ascendenților: Poenaru (din Poiana Sibiului), Vișteanu (din Viștea), Sescioreanu (din Săsciori), Ungureanu, Bebeșelea, Budrală, Giurcă, Grigorescu, Groșanu, Jeleru. Conviețuirea spațială a înlăturat mai greu barierele etnice dintre populația autohtonă și cea alogenă. Fenomenul endogamic era esențial: „*Corbenii cei mai mulți, acum și mai înainte, niciunul nu se însura în alte sate și nici Corbencele nu se măritau decât în satul lor, luându-și, atât femeile cât și fetele, soț din Corbi*”⁷.

Cu timpul, datorită schimbului de mărfuri, coparticipării la slujbele religioase sau la manifestările folclorice, concepția conservatoare asupra unității de grup a devenit caducă, cele două grupuri – pământeni și ungureni – interferându-se prin căsătorii și, implicit, economic.

Stănești. Așezământul „ungurenilor” din Stănești, din 2 octombrie 1786 [**Doc. 6**], prevede învoiala pentru dijmă și clacă ce au a se face mănăstirii Câmpulung – proprietara moșiei Stănești – în care se stipula să dea dijmă fân (din șapte clăi, una) care să fie cărat cu căruțele lor unde va zice isprăvnicelul mănăstirii, grâu, porumb și mazăre (din zece, una), cânepă, să li se numere mânușile de pe loc, pentru pus la topilă, să de ajutor femeile lor, iar melițatul să-l facă isprăvnicelul cu zilele de clacă. Să facă șase zile clacă pe an la orice trebuință va avea mănăstirea pe moșie și când va fi nevoie de lucru și la moșia Berevoiești să meargă.

Într-o adevăriniță a egumenului Dositei al mănăstirii Câmpulung din 31 august 1815 se constată că „ungurenii” de pe moșia Stănești s-au rugat să nu li se ia zeciuală din prune pentru motivul că li se strică legumele din grădini și să fie îngăduiți a da rachiu drept zeciuală și așa s-a întâmplat vreo doi ani. Dar

⁷ Rădulescu-Codin, Constantin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi Mușcelului*, în colecția «Academia Română. Din viața poporului român», XXXIX, Atelierele grafice «Cultura Națională», București, 1929.

egumenul, văzând că ei nu dau dreptul cuvenit a început să le ia zeciuală din prune⁸.

Domnești. Și moșia Domnești aflată în proprietatea mănăstirii Curtea de Argeș a primit refugiați din Transilvania. Astfel, la 6 martie 1766, Damaschin, egumenul mănăstirii a dat un zăpis, unui grup de „ungureni” din Transilvania, pentru a se așeza pe moșia Domnești, în anumite condiții de dijmă. După aceștia, la intervale de timp relativ mici, au venit și alți transilvăneni, nu ca refugiați, ci prin căsătorie sau îndemnați de rudele celor care se așezaseră aici, dar în secolul al XIX-lea, din Jina, Rășinari, Făgăraș, Poiana, Voivodeni. O dovadă ce atestă venirea „ungurenilor” în satul Domnești este pisania bisericii vechi „*Intrarea în biserică*”, de la 1828, în care se face mențiunea că acea biserică s-a construit și de „*Irimie din Domnești, de origină din Transilvania, comuna Rășinari*”⁹.

„Ungureni” veniți în Domnești au intrat în conflict atât cu populația de baștină, cât și cu mănăstirea Curtea de Argeș, proprietara moșiei, datorită ideii refugiaților că sunt martiri și a dorinței lor de a domina satul¹⁰. Primele manifestări ale revoltei lor s-au îndreptat către mănăstirea Curtea de Argeș, căreia i-au făcut cunoscut că ei nu înțeleg a munci pe moșie decât în anumite condiții, că vor părăsi satul dacă nu li se aprobă cererile. Încât, după 19 ani de la venirea lor (1785), arhimandritul Partenie de la Argeș a înaintat o plângere¹¹ Domnului Mihai Vodă Șutu în care se plângea că „ungureni” din Domnești și Corbi nu mai vor să respecte „așezământul” prin zăpis și că, nu vor a mai lucra pe moșiile mănăstirii zilele de clacă, unde ei sunt chemați. În același an, la 26 septembrie, Isprăvnicia județului Argeș printr-o anaforă judecă pricina dintre Mănăstirea Argeș și ungureni din Corbi și Domnești la porunca Măriei Sale Vodă și hotărăște ca aceștia să dea dijmă și să presteze claca unde-i va chema, după cum s-a hotărât în zăpisul de așezământ¹².

La 9 iulie 1806, Iosif, episcopul de Argeș a înaintat o altă plângere lui Vodă, prin care arăta că „ungureni” din Domnești fac numeroase vedre de țuică și că ei nu vor a mai plăti dijma la pruni. Episcopul a lămurit că arhimandritul Damaschin care le-a dat zăpis a înțeles să nu dea dijmă la pomii existenți la venirea lor, iar nu și la aceia plantați de ei, pe locul cel mai bun din moșie și după care pomi, pruni, iau multe pungi cu galbeni¹³.

⁸ DANIC, Mănăstirea Câmpulung, LX/165.

⁹ *Memoriu asupra bisericii parohiale din comuna Domnești, județul Mușcel*, întocmit de preotul N. Ionescu, în anul 1906, în *Revista Istorică a Comunei Domnești*, nr. 2-8, 1941.

¹⁰ *Revista istorică a Comunei Domnești – județul Mușcel*, anul I-II, nr. 2-4, 1941, p. 63.

¹¹ DANIC, Fond Episcopia Argeș, ms. 168, f. 286.

¹² *Ibidem*, Fond Episcopia Argeș, ms. 168, f. 286v-287.

¹³ *Revista istorică a Comunei Domnești – județul Mușcel*, anul I-II, nr. 2-4, 1941, p. 166.

S-a dat naștere la un proces, judecat în Divanul Țării și încheiat la 18 martie 1812¹⁴ Divanul a hotărât că Episcopia Argeș are dreptate și ca atare „ungurenii” de pe moșia Domnești vor face 3 zile de clacă primăvara, 3 zile vara, 3 zile toamna și 3 zile iarna. Ei voiau numai 6 zile de clacă.

Citind documentele care privesc revolta refugiaților „ungureni” din Domnești, cineva a scris ocazional o poezie: „*Din vremuri vechi un sat mare/ Cu oameni veșnic razvrățiți,/ Cereau mereu și cu glas tare/ Ca ei de dijmă a fi scutiți// Iar Domnii vechi ce-au stăpânit,/ Din veac, în veac, acest ținut,/ Nici când ei poate n-au gândit// Să fie țării lor un scut.// Azi, după secolii de izbândă,/ Când locuințe și-au întocmit,/ Domneștii, locul de orândă,/ Un drum ferice și-a croit.*”¹⁵

La 1 mai 1813 episcopul Argeșului a arătat¹⁶, din nou, că și după hotărârea Divanului „ungurenii” de la Domnești nu vor a se supune nici în ceea ce privește islazul. În document se precizează că pe moșia Corbi, unde sunt tot „ungureni”, moșia fiind tot proprietatea mănăstirii, se plătește cu supunere claca și zeciuiala.

Procesul a continuat, un document din vremea lui I. G. Caragea datat 4 iunie 1813 arătând împotrivirea locuitorilor din Domnești, care amenință că vor părăsi moșia:

Episcopul Iosif de la Argeș se jeluiește lui Vodă că domnișanii nu se supun a face zilele de clacă „*cele obicinuite după condica Divanului*”, nici a da dijmă din pomii sădiți pe moșie, motivând că n-au islaz pentru vite și lemne de foc ca la alte moșii. La judecata din mai nu au venit la Divan, ci au trimis vorbă la Episcopie că se vor duce acolo să se înțeleagă. S-au dus la 26 mai 1813, sperând să li se mai scadă din zilele de clacă și dijma de pomi. Episcopia nu le-a scăzut, iar domnișanii au spus că mai bine fug de pe moșie decât să se supună. Atunci episcopia a cerut să se orânduiască un *mumbașer* vrednic pentru a-i aduce la Înaltul Divan, „*ca să se izbănească pricina la un chip, căci 7 ani se împlinesc de când s-a început această judecată din domnia Mării Sale Constantin voevod Ipsilant și până acum, pricina n-a luat săvârșire*”.¹⁷

Pietroșani. Români veniți din Transilvania – „ungureni” – s-au așezat și în comuna Pietroșani. Sunt consemnate 4 familii de ungureni din totalul de 92, câte existau conform catagrafiei din 1838.¹⁸ Numele lor sunt: Ion Ungureanu cu Eva, soția sa; Joița cu Bucura, soția sa; Avram cu Bucura, soția sa și Dinu sin Chelăreasa cu Ileana, soția sa. Prin tradiție, se spune că strămoșul familiei Bratu a venit din com. Tilișca din Ardeal și s-a așezat în

¹⁴ *Ibidem*, p. 169-173.

¹⁵ *Ibidem*, p. 64.

¹⁶ *Ibidem*, p. 173.

¹⁷ *Ibidem*, p. 174.

¹⁸ DANIC, Catagrafii nr. 55/1838, județul Muscel, Plasa Râurile, satul Pietroșani.

Pietroșani pe vremea Zaverii¹⁹, fiind cioban²⁰. La fel s-a întâmplat cu Barbu-Bărbucă-Bărbuceanu și urmașii lui din Retevoiești, care treceau călare peste munți la cei rămași lângă Rășinari sau strămoșii lui Serafimescu și Lăstun din Bădești.

Din cele 95 familii cuprinse în catagrafia satului Bădești pe anul 1838²¹, 78 sunt cu mențiunea de *ungureni* și 8 de rumâni băștinași. Probabil că o parte din familiile de băștinași au fugit din cauza traiului greu (așa cum menționează Cartea lui Constantin Brâncoveanu din 1710 pentru urmărirea rumânilor fugiți)²², iar altă parte a fost copleșită de numărul ungurenilor care au venit din Ardeal și în satele de pe râul Doamnei-Muscel, în diferite perioade: „*Dat-am această scrisoare a noastră de adevăr în mână sfinții sale părintelui egumen Câmpulungeanu, precum să se știe că viind cu șederea pe moșia sfinții mănăstiri, ce se numește Bădești și am făcut satu de ungureni acolo pe moșie și ne-am fost așezat cu sfinții să dă toate orânduielele ce sântu ale moșiei după care au avut așezământul și satu Corbi cu Mănăstirea Argeșul, fiind ei veniți mai dinainte din țara ungurească pe moșia aceea, care așezământu s-au păzit pân acum. Și ne-am făcut așezământu următor: dijma de fân a da din șapte, una, dijma obișnuită din celelalte produse...*”²³ Unii dintre ungureni au primit nume după localitatea de unde au venit – Moiceanu (Moeci), Silișteanu (Săliște), Drăgușanu (Drăguș).²⁴

În 1750, la a 6 iunie 1763²⁵ și în 1766, domnitorii Țării Românești dau poruncă Mănăstirii Argeș „*a primi ungureni*” pe moșia sa. Aceeași catagrafie a anului 1838 arată că la Retevoiești din 96 de familii cu 458 de suflete, 38 aveau mențiunea „*ungureni*”, pe când în satele Gănești și Pădurețu din 39 familii cu 163 suflete nu este consemnat niciun *ungurean*. Doar satul Pietroșani avea doi ungureni.

Informațiile oferite de catagrafie arată cât de săraci erau clăcașii. Unii lucrau câte un pogon de pământ și aveau câte o capră, alții lucrau câte două pogoane și aveau câte o vacă și doi boi. Erau și țărani care creșteau câte un cal sau doi. De la petecul de teren muncit, de la vita pe care o avea, trebuia să scoată venitul necesar traiului familiei împovărată de copii și să plătească și birul.

Nucșoara. Regele Ferdinand I a adus mai mulți meșteri italieni, renumiți în exploatarea forestieră și construcții hidroenergetice, conduși de Olivotto Ștefan,

¹⁹ Nume dat răscoalei organizate de greci în 1821 împotriva stăpânirii turcești (cu ramificație și în țările noastre).

²⁰ Stănescu, Petre, P., *Pietroșani – Argeș. Monografie (1352 – 1974)*, Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”, București, 1974, p. 71.

²¹ *DANIC*, Catagrafii nr. 55/1838, județul Muscel, Plasa Râurile, satul Bădești, fila 29v – 39.

²² *Ibidem*, *Mănăstirea Câmpulung VII 3*.

²³ *Ibidem*, *Mănăstirea Câmpulung, pachetul LX, doc. 152*.

²⁴ Drăgușanu, Eugeniu, *Monografia satului Bădești, comuna Pietroșani-Argeș*, tipărit la S.C. Marinex Print SRL, Baia-Mare, 2002, p. 164.

²⁵ Revista istorică a Arhivelor României, *Suașul*, I. București, nr. 904, 1874, p. 68.

de la numele căruia podul din sat se numește „*Podul lui Ștefan*”. Ei au fost așezați la început împărțiți pe la boierii din vremea aceea: unul a stat la boierul Iorgulescu, în punctul numit azi „La Moară”, în Sboghițești (au construit aici un joagăr și o moară); alții au fost luați de boierul Paul N. Paul, fiind așezați la Slatina (și aceștia au construit un joagăr pe apă și o moară). Olivotto Giuseppe (Bepi) s-a căsătorit cu Libardi Eleonora (Norica) din Câmpulung, stabilindu-se în Slatina, nepotul său Chelu Petre (Perin), fiind vreme de peste 20 de ani primar al comunei Nucșoara. Olivotto Osvaldo Giovanino s-a căsătorit cu Bârdici Avida din Brăduleț, stabilindu-se în Sboghițești; Olivotto Nardo s-a căsătorit cu Burnei Filoftea din Brăduleț, stabilindu-se în satul Slatina. Olivotto Ștefan s-a întors în Italia²⁶.

THE ARRIVAL OF THE TRANSYLVANIANS IN THE VILLAGE
COMMUNITIES SĂTETI ON DOAMNEI RIVER VALLEY

Abstract

The "Transylvanians" have arrived in the localities from Vâlcea & Mușcel area, since Transylvania was ruled by the Hungarian kings. It was a transfer of population caused by the anti-Romanian measures promoted by the Hungarian kings, but also because of the intention of Grigore Ghica to populate the Romanian villages.

He stipulated that in a document from the 14-th of May 1750. Thus the immigrants were allowed to inhabit the available places under the condition to pay some taxes and to work six days a week on the estates of the masters that permitted them to settle on.

The Transylvanian settled in the village communities Nucșoara, Corbi, Stănești, Domnești, and Pietroșani. The inhabitants of Corbi adopted the traditions & customs of the Transylvanians.

²⁶ Oprescu, Ion, Retevoi, Valentin, Retevoi, Lică, Oprescu, Ioan-Nelu, *Monografia comunei Nucșoara, județul Argeș*, Ed. Zodia Fecioarei, Pitești, 2007, p. 61.